

70 ГОДИНИ ИНСТИТУТ ПО АГРАРНА ИКОНОМИКА

Институтът по аграрна икономика към Националния център за аграрни науки навърши 70 години. Главна цел за неговото създаване и развитие е била да дава научни отговори на организационните, икономическите и социалните проблеми на българското село и земеделие и да подпомага ръководните органи на всички равнища при вземането и изпълнението на управленски решения.

Историческо развитие

Институтът е създаден през 1934 г. като Служба за земеделско-стопански проучвания към Министерството на народното стопанство. Година по-късно тя се преименува в Институт за земеделско-стопански проучвания при Министерството на земеделието и държавните имоти. След 1970 г. той е известен последователно като Институт по икономика и организация на селското стопанство (1971 г.), Институт по икономика на селското стопанство (1992 г.) и Институт по аграрна икономика (2000 г.). Бил е научно звено към Академията за селскостопански науки и към нейния приемник Селско-стопанската академия.¹

Главните етапи в историческото развитие на института са няколко:²

Първи етап. След 1935 г. се полагат основите на научните изследвания (в областта на доходността на българските земеделски стопанства, на тяхната организация и реструктуриране; особено внимание се отделя на организацията на труда и на трудоемкостта на производството), като постепенно се разширяват техният обхват и дълбочина.

Втори етап. Новите политически и икономически условия в България след 1944 г. пораждаат нови, значими проблеми, които трябва да бъдат научно осветлени. Изследванията са в следните направления: размер, специализация и управление на производствените звена; териториално разпределение и перспективно развитие на селскостопанското производство; аграрно-промишлена интеграция; икономически условия за стопанска дейност в отрасъла; интензификация, ефективност и използване на ресурсите в селското стопанство; социалните проблеми на българското село; икономико-математическо моделиране и механизирана обработка на информацията.

Трети етап. След 1989 г. научноизследователската дейност на Института по аграрна икономика е насочена към подкрепа на реструктурирането на селскостопанското производство и подготовката на

¹ Икономическа енциклопедия. С., Наука и изкуство, 2005, с. 314.

² Попов Р. 70 години Институт по аграрна икономика. - Икономика и управление на селското стопанство, 2005, N 5, с. 3-6.

България за членство в Европейския съюз. Особено актуални през този период са изследванията в областта на: организацията и управлението на производството; икономическата среда в селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост; организацията на пазара на селскостопански стоки в България, измененията във външнотърговската политика вследствие присъединяването на страната към Световната търговска организация и последиците от членството в Европейския съюз; икономически проблеми на екологията на селскостопанското производство; икономика на труда и др. През този етап институтът работи и върху дългосрочните перспективи за развитие на българското земеделие - Стратегия за националното и регионалното развитие на земеделието и хранително-вкусовата промишленост към 2020 г. (1997 г.) и Стратегия за развитие на отрасъла по веригата зърно-брашно-хляб до 2010 г. (2002 г.).

Постижения и приоритети

Постиженията на Института по аграрна икономика са многобройни, но с актуално значение се открояват:

- норми и нормативи за производствени разходи в селското стопанство;
- методики за научни изследвания в областта на организацията; икономиката; управлението; жизнения стандарт на селското население и заетите в селскостопанското производство; прогнозиране на производството; прогнозиране на научните изследвания; ергономични условия за труд в земеделието.

Резултатите от научните изследвания са в няколко главни направления: развитие на производствените структури в земеделието; икономика на труда в сектора – доходи, заетост, организация и др.; прогнозиране на производството; използване на ресурсите – земя, труд и капитал; регулиране на производството – цени, данъци, кредит, държавна подкрепа и др.³

По повод юбилея на института е издаден сборник “70 години Институт по аграрна икономика - библиография (2000-2004 г.)”, в който са включени публикации на 43 научни сътрудници с общ брой на регистрираните заглавия 1010 (книги, статии в научни и научно-популярни списания, методики, доклади, непубликувани научни трудове, стратегии, програми и проекти). От Приложение № 1 на цитираната библиография се вижда, че през посочения период сътрудници на института са работили по 24 научни проекта, свързани с:

- аграрната политика на България в процеса на присъединяването ѝ към Европейския съюз, регионална политика в земеделието, използване на предприединителните фондове на Европейския съюз в сектора,

³ Попов, Р. Спасението е в модерното земеделието. – Земя, 25. 10.2005.

Стратегия за развитие на отрасъла по веригата зърно-брашно-хляб до 2010 г., Програма за развитието на земеделието в Северозападна България за 2003-2006 г., краткосрочно прогнозиране в земеделието, конкурентоспособност на продуктите от селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост и др.;

- проблеми и развитие на поземлените отношения, ефективност на стопанските организации в земеделието, регионално реструктуриране на аграрното производство, развитие на интегрираната информационна система за управление в земеделието и др.;

- използване на природните ресурси и устойчиво развитие на земеделието; икономически, социални, екологични и институционални въпроси на устойчивото развитие на земеделието и др.;

- реструктуриране на отраслите от хранително-вкусовата промишленост;

- трудова заетост и доходи в селските райони, трудът и начинът на живот в българското село, финансови механизми и инструменти за развитие на селските райони и др.

Новите научните приоритети на Института по аграрна икономика в близките години са:

- аграрната политика на България - цели и средства, съчетаване на отрасловата и регионалната политика, приложение на Общата селско-стопанска политика на Европейския съюз;

- формирането на жизнени земеделски стопанства – развитие на пазара на земята и земеползването, структурна политика и подкрепа на асоциациите на производителите;

- развитието на пазарните отношения - пазарни институции, подкрепа на земеделските производители, повишаване на конкурентоспособността;

- модернизацията на земеделската инфраструктура – напояване, научни изследвания, консултантски услуги и др.;

- развитието на селските райони – диверсификация на стопанската дейност и развитие на инженерната и социалната инфраструктура.⁴

Научни форуми, посветени на 70-годишнината на института

На 3.10.2005 г. във Военния клуб - гр. София се проведе тържествено събрание, посветено на юбилея, на което директорът на института ст. н. с. д-р Румен Попов изнесе доклад за развитието, проблемите, успехите и перспективите. Бяха поднесени много поздравителни адреси от гости, представители на научните среди и от обществени организации в България.

⁴ Попов, Р. 70 години Институт по аграрна икономика..., с. 6.

В рамките на тържествата във връзка с юбилея беше организирана международна конференция “Реформата на Общата аграрна политика на Европейския съюз и земеделие, основано на знание в селските райони на асоциираните страни” с участието на лектори от Европейския съюз, България, Ирландия, Германия, Китай, Турция, Румъния и др.

При съставянето на програмата на конференцията беше използван мултидисциплинарен и взаимнодопълващ се принцип. Тя включваше:

встъпителна сесия с адрес към: реформата в Общата аграрна политика и развитието на селските райони в Европа - исторически особености, състояние и перспективи; необходимостта от земеделие, поставено на научна основа и неговото социално и икономическо значение; документите на световната организация и тяхното отражение върху земеделието;

две пленарни сесии с доклади върху: отражението на Общата аграрна политика върху новите страни-членки на Европейския съюз; науката и политиката в бъдещото развитие на Общата аграрна политика; нови измерения на европейските изследователски структури в областта на аграрната наука и интегрирането на страните-членки в европейското изследователско пространство;

четири дискусии на “кръглата маса” върху: новата роля на учените, политиците, фермерите и потребителите; политическите, икономическите и социалните измерения на стремежа на страните-кандидатки (възможности за развитие на селските райони); каква е програмата за развитието на научно-обосновано земеделие др.

На 6.10.2005 г. се проведе Национална конференция на тема “Преструктурирането на българското земеделие от гледна точка на приложението на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз”, а на 7.10.2005 г. - Шеста национална конференция на Съюза на аграрикономистите в България.

Историята и дейността на Института по аграрна икономика недвусмислено показват, че той е бил и ще бъде необходимо звено в системата на земеделската наука в България.

Ст. н. с. д-р Дарина Русчева